

ارزیابی پاسخ برنج (*Oryza Sativa* L.) به مصرف نیتروژن، فسفر و پتاسیم بر اساس مدیریت تغذیه خاص مکان (SSNM)

حسن شکری واحد^{۱*}، ناصر دواتگر^۲، مسعود کاوسی^۱، شهریار بابازاده^۱

تاریخ دریافت: ۹۵/۸/۱۹ تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۱۲

۱- به ترتیب مربی پژوهش، دانشیار و دانشجوی دکتری موسسه تحقیقات برنج کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، رشت

۲- دانشیار موسسه تحقیقات خاک و آب، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج

*مسئول مکاتبه: Email: shokri_v@yahoo.com

چکیده

در این تحقیق بهینه‌سازی مصرف کود بر اساس مدیریت تغذیه خاص مکان بر اساس پتانسیل عرضه عنصر غذایی بومی خاک و میزان نیاز محصول به عنصر غذایی برای عملکرد مورد انتظار و نیز راندمان بازیافت عناصر غذایی بررسی شد. در ۲۲ مزرعه شالیزاری تیمارهای کودی K_0 , P_0 , N_0 و NPK اعمال گردید. میزان عملکرد و برخی اجزای عملکرد برنج و همچنین نیتروژن، فسفر و پتاسیم خاک و گیاه اندازه‌گیری و تامین عناصر غذایی بومی با توجه به عملکرد گیاه محاسبه شدند. نتایج نشان داد، نیتروژن در ۲۷ درصد از مزارع باید بیشتر از مقدار توصیه شده و در ۶۳ درصد نیز باید کمتر از مقدار توصیه شده رایج مصرف می‌شد. در ۲ مزرعه مقدار توصیه شده با مقدار بدست آمده از روش خاص مکان یکسان بود. در تمامی مزارع مورد مطالعه براساس مدیریت کودی خاص مکان فسفر باید بیشتر از مقدار توصیه شده مصرف می‌شد و این افزایش مصرف از محدوده ۵۲ تا ۸۵ کیلوگرم در هکتار P_2O_5 متغیر بود. در مورد پتاسیم در ۱۰ مزرعه باید پتاسیم بیشتری معادل ۹۵ تا ۱۲۹ کیلوگرم در هکتار از مقدار توصیه شده مصرف می‌شد و در ۱۲ مزرعه مقدار توصیه شده زیاد بود و برای رسیدن به عملکرد مطلوب باید پتاسیم کمتری مصرف می‌شد. نتایج بدست آمده به خوبی نشان داد که توصیه‌های کودی رایج بر مبنای انجام آزمایش در یک منطقه نمی‌تواند برای سایر مناطق نیز قابل توصیه باشد. در نتیجه ضرورت انجام توصیه کودی بر مبنای مدیریت خاص مکان بیشتر مشخص می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: برنج، تغذیه، خاص مکان، عملکرد شلتوک، کود

Evaluation of Rice Plant Response to Nitrogen, Phosphorus and Potassium Based on Site-Specific Nutrient Management (SSNM)

Hassan Shokri Vahed^{1*}, Nasar Davatgar², Massoud Kavooosi¹, Shahryar Babazadeh¹

Received: November 9, 2016 Accepted: January 2, 2018

1- Scientific Board Member, Assoc. Prof., and PhD Student of Rice Research Institute, Agricultural Research, Education and Promotion Organization, Rasht, Iran.

2- Assist. Prof., Soil and Water Research Institute, Agricultural Research, Education and Promotion Organization, Karaj, Iran.

*Corresponding Author: Email: shokri_v@yahoo.com

Abstract

Site specific nutrient management technique can increase nutrients use efficiency, prevent non-selective use of fertilizers and provide better performance of fertilizers. Optimizing fertilizer application was used in this study by site specific nutrient management technique through indigenous soil nutrient supply, crop nutrient demand (expected yield) and nutrients recovery. Twenty two selected farms were located in west Guilan and varied widely in soil properties, and agricultural practice management. In each research area were divided into four plots (each plot had 12 square meters). The fertilizers treatments determined through Doberman method (N_0 , P_0 , K_0 , and NPK). Morphological characters, yield and yield components and nitrogen, phosphorus and potassium in soil and plants after harvest were measured. Also provided indigenous nutrition elements to consider the yield were calculated. The results showed in 6 farms (27%), applied nitrogen were more and in 14 farms (63%) were less than the recommended dose. Furthermore only 2 farms were in recommended range. Phosphorus supply in all fields was more than the recommended dose. This increased consumption ranged from 52 to 85 kg.ha⁻¹ P₂O₅. Also according to site specific nutrient management, 10 farms had more potassium intake equivalent to 95 to 129 kg.ha⁻¹ than the recommended dose and in 12 farms the recommended dose was high and must consume less potassium to achieve optimal yield. The results indicate that current fertilizer recommendations based on testing in a region can not be justified for other areas.

Keywords: Fertilizer, Grain yield, Nutrient, Rice, Site specific

مقدمه

ترکیبی از ارقام اصلاح شده گیاهان زارعی و ابداع تکنولوژی‌های مربوط به مدیریت صحیح مصرف کودهای شیمیایی به افزایش تولید محصول - لات کشاورزی تداوم می‌بخشند ولی در این راستا بیشینه عملکرد به محدودیت‌هایی ناشی از برخی شرایط نزدیک

تا سال ۲۰۵۰ میلادی لازم است تولید برنج نزدیک به ۵۰ درصد افزایش یابد که این افزایش تولید نیازمند اصلاح ارقام و اعمال مدیریت‌های زراعی بویژه تغذیه مناسب است (نتانسن و کوتروباس ۲۰۰۲). امروزه

می-شوند (اوانز ۱۹۸۰)؛ این بدان معنی است که تولید گیاهان زارعی اصلی در آینده با سرعت کمتری افزایش خواهند یافت. در این زمینه دلایلی مانند فرسایش خاک، از دست رفتن مواد آلی، محدودیت مصرف کود، آب، آفت‌کشها، نوسانات آب و هوایی و کاهش حمایت از تحقیقات کشاورزی در خصوص ثابت ماندن تولیدات کشاورزی مطرح شده است (ویتور ۱۹۸۰). عرضه عناصر غذایی خاک، راندمان کودها، بهره‌وری خاک در اراضی شالیزاری حتی در فواصل کم تغییر نشان می‌دهند، اما در حال حاضر توصیه کودی بدون در نظر گرفتن تغییرات مکانی و فصلی، به صورت یکسان انجام می‌شود. این نکته روشن می‌کند که چرا راندمان استفاده نیتروژن کم، استفاده از کود پتاسیم و دیگر عناصر غذایی در توازن با گیاه و در نتیجه بهره‌وری خاک مطلوب نیست (دابومن و همکاران ۲۰۰۲). معمولاً توصیه کودی در اراضی شالیزاری کشور به صورت یکنواخت و بدون در نظر گرفتن وضعیت عناصر غذایی، کیفیت حاصلخیزی و کارایی تولید خاک انجام می‌شود. این شرایط در مواقعی منجر به مصرف بیشتر یا کمتر از مقدار مورد نیاز گیاه به کود در این اراضی می‌گردد. این رویداد منجر به افزایش هزینه تولید، کاهش راندمان زراعی نهاده‌ها و کاهش محصول در مقیاس‌های بزرگ خواهد شد. مشخص نمودن محدوده وضعیت عناصر غذایی، کیفیت حاصلخیزی و بهینه نمودن مصرف کود در این محدوده‌ها در راستای مدیریت تغذیه خاص مکان منجر به مصرف متوازن کود، تولید پایدار و ارتقای سلامتی محیط زیست می‌گردد. در نظام‌های کشت متمرکز برنج، عرضه نیتروژن بومی خاک هرگز کافی نبوده است و مصرف کودهای نیتروژنه معدنی بخش اعظم چرخه نیتروژن را در زیست بوم شالیزار تشکیل می‌دهند. در بیشتر کشورهای آسیایی، کشاورزان برای زراعت برنج ۱۰۰ تا ۱۵۰ کیلوگرم کود نیتروژن در هکتار استفاده می‌کنند. بیش از ۲۰ درصد کودهای نیتروژنه تولید شده در سراسر جهان در اراضی شالیزاری آسیا

استفاده می‌شود؛ اما راندمان بازیافت^۱ نیتروژن در بیشتر مزارع شالیزاری شالیکاران فقط در حدود ۲۵ تا ۴۰ درصد از نیتروژن مصرف شده می‌باشد (دابومن و فیرهورست ۲۰۰۰). بیشتر شا-لیکاران ۱۵ تا ۲۰ کیلوگرم در هکتار فسفر در برنج فاریاب مصرف می‌کنند با این همه توازن فسفر به طور گسترده‌ای متفاوت است به طوری که هم تخلیه فسفر از خاک و هم تجمع اضافی آن گزارش شده است (دابومن و فیرهورست ۲۰۰۰). عرضه پتاسیم بومی خاک در بیشتر خاک‌های شالیزاری برای حفظ عملکرد متوسط ۴ تا ۶ تن در هکتار در کوتاه مدت کافی است؛ اما بررسی‌های مزرعه‌ای انجام شده در کشورهای مختلف مصرف متوسط تنها ۱۵ تا ۲۰ کیلوگرم در هکتار پتاسیم برای هر محصول و توازن منفی پتاسیم به میزان ۲۰ تا ۶۰ کیلوگرم در هکتار برای هر محصول را نشان می‌دهد. یک عامل موثر در توازن منفی پتاسیم روند روز افزون خارج شدن کاه از مزارع برنج به منظور استفاده علوفه‌ای، سوخت یا سهولت در آماده سازی زمین است (دابومن و فیرهورست ۲۰۰۰). تخلیه ذخایر پتاسیم خاک در بسیاری از زراعت‌های متمرکز برنج در آسیا به صورت یک معضل درآمده است که اگر اصلاح نشود افزایش محصول در آینده محدود و منجر به راندمان پایین استفاده از نیتروژن می‌شود. مصرف معقول عناصر غذایی در گروه اطلاع از چگونگی وضعیت تأمین طبیعی این عناصر توسط خاک می‌باشد که کشاورزان بدان دسترسی ندارند. بدیهی است که تجزیه خاک بهترین روش برای اطلاع از وضعیت عناصر غذایی خاک است. اما واقعیت آن است که تجزیه خاک اگر چه روش علمی، صحیح و متداول در کشورهای پیشرفته است ولی این روش در شرایط اقتصادی برنج‌کاران ایران از کاربرد اندکی برخوردار است. دلیل ساده آن کوچک بودن سطح زیرکشت هر کشاورز است که در نتیجه تعداد نمونه خاک لازم زیاد و بسیار بیشتر از امکانات آزمایشگاهی کشور است (فلاح ۱۳۷۸).

آزمون خاک برای مدیریت تغذیه گیاهی خاص مکان و ارزیابی رابطه بین عملکرد دانه با تجمع عناصر غذایی و آزمون خاک نشان دادند که تنها ۱۷ درصد از جذب نیتروژن توسط گیاه درکرت‌های شاهد با کربن‌آلی خاک قابل توجیه است. این مطالعات نشان داد که با واسنجی مناسب، عرضه بومی نیتروژن، فسفر و پتاسیم را می‌توان از عملکرد دانه کرت شاهد به ترتیب با دقت حدود ۵ تا ۱۰، ۲ تا ۳ و ۱۰ تا ۲۰ کیلوگرم درهکتار تخمین زد. دواتگر و همکاران (۲۰۱۲) براساس الگوریتم فازی نشان دادند که چهار محدوده مدیریت حاصلخیزی خاک در اراضی شالیزاری منطقه صومعه سرای گیلان وجود دارد. تحقیقات انجام گرفته نشان داد که راهبردهای مبتنی بر استفاده از تجزیه‌های گیاهی برای مدیریت مقدار مصرف نیتروژن به منظور افزایش عملکرد و افزایش راندمان کاربرد نیتروژن امیدبخش است. این در حالی است که تغییر پذیری زیادی در عرضه عناصر غذایی خاک و پاسخ برنج به عناصر غذایی در مزرعه زارعیین مشاهده می‌گردد. کاوسی (۱۳۹۴) نشان داد که عرضه بومی نیتروژن خاک در اراضی شالیزاری در فصول مختلف سال متفاوت بوده و ارتباط قوی با ماده آلی خاک ندارد. با ارزیابی امکان مدیریت خاص مکان در نظام‌های کشت برنج در آسیا، دابرمن و همکاران (۲۰۰۲) میانگین بازیافت نیتروژن در اراضی شالیزاری آسیا را ۳۰ درصد گزارش کردند. کاوسی (۲۰۰۷) بازیافت نیتروژن در یک خاک شالیزاری شنی در استان گیلان را ۴۰ درصد و راندمان زراعی کاربرد کود را ۱۲/۶ کیلوگرم دانه به ازای کاربرد هر کیلو گرم کود اوره گزارش نمود.

مدیریت تغذیه خاص مکان (SSNM) که در این تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفت براساس عرضه عنصر غذایی بومی خاک (INS) و میزان نیاز محصول به عنصر غذایی، عملکرد مورد انتظار و نیز راندمان بازیافت عناصر غذایی استوار است. مدیریت تغذیه خاص مکان (SSNM) از روش‌هایی است که می‌تواند به افزایش راندمان و جلوگیری از مصرف بی‌رویه کود و

توصیه‌های کودی موجود، کلی بوده و مقادیر ثابتی از کود برای سطح وسیعی از اراضی شالیزاری مورد استفاده قرار می‌گیرد. این بدین معنی است که توصیه‌های موجود تغییرپذیری و تنوع مزارع زارعیین را از نظر عرضه عناصر غذایی و نیز پاسخ محصول به عنصر غذایی در نظر نمی‌گیرند (ژین و ژیانگ ۲۰۰۲). مدیریت عناصر غذایی خاص مکان (SSNM) یک راهکار عملی برای توصیه کودی مطابق با نیاز گیاه ارزیابی شده است. کاربرد این روش باعث می‌شود که وضعیت عناصر غذایی بومی خاک در توصیه‌های کودی لحاظ شود. در این روش کودهای حاوی عناصر غذایی مورد نظر در یک مدل زمانی خاصی با در نظر گرفتن تفاوت بین نیاز کل عناصر غذایی برنج برای رسیدن به عملکرد مورد نظر و عرضه آن توسط منابع بومی خاک توصیه می‌شود (پامپلینو و همکاران ۲۰۰۷). مطالعات انجام گرفته توسط پامپلینو و همکاران (۲۰۰۷) نشان داد که استفاده از روش SSNM میانگین عملکرد را در ویتنام ۲۰۰، در فیلیپین ۳۰۰ و در هندوستان ۸۰۰ کیلوگرم در هکتار افزایش داده است. نتایج بررسی‌های انجام شده در چین بر روی مزارع کمتر از یک هکتار نشان داد که تغییرات عناصر غذایی در مزارع زارعیین تا حد زیادی به تاریخچه کودی این مزارع بستگی دارد. این مطالعات همچنین نشان داد که همبستگی معنی‌داری بین عملکرد گیاه برنج و سطح عناصر غذایی قابل دسترس وجود دارد (ژین و ژیانگ ۲۰۰۲). در مطالعات انجام گرفته در پنجاب هندوستان، مقدار افزایش عملکرد برنج از کاربرد روش SSNM نسبت به روش‌های سنتی به کار رفته توسط کشاورزان ۹۰۰ کیلوگرم در هکتار بود. این افزایش عملکرد با افزایش ۱۳ تا ۱۵ درصدی جذب عناصر غذایی همراه بوده است. از نظر اقتصادی نیز این روش ۱۴ درصد سود بیشتر نصیب کشاورزان شالیکار نموده است (خورانا و همکاران ۲۰۰۸). دابرمن و همکاران (۲۰۰۳) با انجام آزمایش‌هایی در اراضی برنج خیز آسیا به منظور ارزیابی رابطه بین مقدار جذب نیتروژن، فسفر و پتاسیم گیاه با

عنصر مورد نظر، دیگر عناصر غذایی پر مصرف در حد کفایت استفاده شدند (برای اطمینان از این که جذب دیگر عناصر غذایی پرمصرف به جز عنصر مورد نظر توسط گیاه از منابع بومی خاک محدود نمی‌شود). رقم گیاه برنج مورد استفاده در این آزمایش هاشمی بود و مصرف کود براساس توصیه رایج برای این رقم به ترتیب ۶۰، ۴۵ و ۹۰ کیلوگرم در هکتار N ، P_2O_5 و K_2O از منبع کود اوره، سوپرفسفات تریپل و سولفات پتاسیم تامین گردید. مدیریت کاشت، داشت و برداشت بر اساس عرف منطقه انجام شد. در این بررسی آبیاری مزرعه زارع و کرت‌های آزمایشی جداگانه انجام شد و به منظور جلوگیری از اختلاط کودها و نفوذ آب کرت‌های مجاور و همچنین مزرعه به داخل کرت‌های آزمایشی، مرزهای کرت‌های آزمایشی با پلاستیک پوشانده شد. در این پژوهش میزان عملکرد دانه، کاه، تعداد پنجه، ارتفاع بوته، طول خوشه، راندمان بازیافت و همچنین مقدار نیتروژن، فسفر و پتاسیم گیاه پس از برداشت اندازه‌گیری شدند. تامین عناصر غذایی بومی نیز با مد نظر قراردادن عملکرد گیاه محاسبه شد. برای تعیین مناسب‌ترین فرمول کودی در روش SSNM از الگوریتم پیشنهادی (دابرمن و فیره‌ورست ۲۰۰۰) استفاده شد.

گام اول: برآورد ظرفیت عرضه عناصر غذایی بومی خاک

بر پایه تعریف دابرمن و فیره‌ورست (۲۰۰۰) عرضه عناصر غذایی بومی خاک عبارت است از مقدار جمعی عناصر غذایی که از منابع بومی خاک منشأ گرفته و در یک چرخه کامل عناصر غذایی در محلول خاک اطراف ریشه قرار می‌گیرد.

- برآورد عرضه نیتروژن بومی از طریق عملکرد دانه (تن در هکتار) در کرت‌های شاهد نیتروژن
- اگر عملکرد دانه در کرت با مصرف NPK مساوی یا کمتر از عملکرد دانه در کرت بدون مصرف نیتروژن (N_0) باشد؛ آنگاه:

تامین عملکرد مورد نظر با مصرف کود مناسب کمک شایان توجه‌ای نماید؛ اما در این روش برای توصیه کودی مناسب و اجتناب از مصرف زیاد یا کم کود اطلاع از راندمان بازیافت کود شیمیایی مصرف شده و راندمان درونی کود برای هر سطح افزایش عملکرد مورد نظر ضروری می‌باشد. این تحقیق در راستای مدیریت تغذیه خاص مکان با هدف تعیین توانایی خاک در عرضه عناصر بومی نیتروژن، فسفر و پتاسیم، پاسخ گیاه برنج به مصرف کود و تعیین راندمان کود مصرفی در هرگروه از خاک‌های شالیزاری با توان حاصلخیزی متفاوت انجام شد.

مواد و روش‌ها

به منظور اجرای این آزمایش در سال ۱۳۹۳ ابتدا ۳۳ مزرعه در اراضی شالیزاری دشت فومنات در غرب گیلان که از نظر ویژگی‌های خاک و موقعیت مکانی متفاوت بودند در نظر گرفته شد و سپس بر پایه مدیریت، سابقه کشت و تنوع ویژگی خاک از کمبود تا کفایت عناصر ۲۲ مزرعه انتخاب شدند. دشت فومنات شامل اراضی آبی شهرستان‌های فومن، صومعه سرا، شفت، بخشی از جنوب شهرستان انزلی و بخشی از غرب شهرستان رشت است (شکل ۱). قبل از اعمال تیمارها به منظور تعیین برخی ویژگی‌های خاک از عمق ۰-۳۰ سانتی‌متری خاک مزارع انتخابی نمونه‌برداری و مختصات جغرافیایی نقاط با دستگاه GPS مشخص گردید. بر پایه روش استاندارد پیشنهادی موسسه تحقیقات بین المللی برنج^۲ (دابرمن و همکاران ۲۰۰۳) برای اجرای آزمایشات مدیریت تغذیه مکان (SSNM) در مزارع شالیزاری تیمارهای آزمایشی به صورت N_0 ، P_0 ، K_0 و NPK در کرت‌هایی به مساحت ۲۰ متر مربع در یک تکرار در مزارع زارعین اجرا شد. طرح آماری مورد استفاده در این مطالعه بلوک‌های کامل تصادفی با اعمال چهار تیمار N_0 ، P_0 ، K_0 و NPK در ۲۲ تکرار (مزارع انتخابی) بود. در هر کرت شاهد (N_0 ، P_0 ، K_0) به جز

اگر عملکرد دانه در کرت با مصرف NPK بیشتر از عملکرد دانه در کرت بدون مصرف پتاسیم (K_0) باشد؛ آنگاه:

$$۱۳ \times \text{عملکرد دانه کرت بدون مصرف پتاسیم} = \text{عرضه پتاسیم بومی (IKS) خاک (کیلوگرم پتاسیم در هکتار)}$$

گام دوم: برآورد عملکرد شلتوک مورد انتظار^۶ (هدف) (دابرمن و فیرهورست ۲۰۰۰)

بر پایه تعریف دابرمن و فیرهورست (۲۰۰۰) عملکرد مورد انتظار از عملکرد حداکثر کمتر و در صورت رفع محدودیت‌های ناشی از عرضه عناصر، قابل دسترس می‌باشد مشروط بر آنکه آفات و بیماری وجود نداشته باشد. در اراضی شالیزاری مورد مطالعه آب عامل محدود کننده نبود، اما فرض بر این است که محدودیت کمبود عناصر غذایی وجود داشته باشد. بر اساس آزمایشات انجام شده توسط چووان هاچ و فام سی‌تان (۲۰۰۷) عملکرد شلتوک هدف ۰/۵ تن در هکتار بیشتر از حداقل عملکرد واقعی تولید شده در نظر گرفته می‌شود.

گام سوم: تعیین عناصر غذایی (N,P,K) در گیاه برنج با عملکرد مورد انتظار (هدف) (دابرمن و فیرهورست ۲۰۰۰)

برای تعیین عناصر غذایی نیتروژن، فسفر و پتاسیم در گیاه برنج از مقادیر پیشنهادی دابرمن و فیرهورست (۲۰۰۰) استفاده شد. در شرایط طبیعی به طور متوسط یک تن برنج حدود ۱۵ کیلوگرم N ، ۶ کیلوگرم P_2O_5 و ۱۸ کیلوگرم K_2O نیاز خواهد داشت. **گام چهارم:** تعیین راندمان بازیافت^۷ (RE) کود مصرف شده (دابرمن و فیرهورست ۲۰۰۰)

$۱۵ \times \text{عملکرد دانه کرت بدون مصرف نیتروژن} = \text{عرضه نیتروژن بومی}^۳$ (INS) خاک (کیلوگرم نیتروژن در هکتار)

اگر عملکرد دانه در کرت با مصرف NPK بیشتر از عملکرد دانه در کرت بدون مصرف نیتروژن (N_0) باشد آنگاه:

$$۱۳ \times \text{عملکرد دانه کرت بدون مصرف نیتروژن} = \text{عرضه نیتروژن بومی (INS) خاک (کیلوگرم نیتروژن در هکتار)}$$

• برآورد عرضه فسفر بومی از طریق عملکرد دانه (تن در هکتار) در کرت های شاهد فسفر
اگر عملکرد دانه در کرت با مصرف NPK مساوی یا کمتر از عملکرد دانه در کرت بدون مصرف فسفر (P_0) باشد؛ آنگاه:

$$۲/۶ \times \text{عملکرد دانه کرت بدون مصرف فسفر} = \text{عرضه فسفر بومی}^۴$$
 (IPS) خاک (کیلوگرم فسفر در هکتار)

اگر عملکرد دانه در کرت با مصرف NPK بیشتر از عملکرد دانه در کرت بدون مصرف فسفر (P_0) باشد؛ آنگاه:

$$۲/۳ \times \text{عملکرد دانه کرت بدون مصرف فسفر} = \text{عرضه فسفر بومی (IPS) خاک (کیلوگرم فسفر در هکتار)}$$

• برآورد عرضه پتاسیم بومی از طریق عملکرد دانه (تن در هکتار) در کرت‌های شاهد پتاسیم
اگر عملکرد دانه در کرت با مصرف NPK مساوی یا کمتر از عملکرد دانه در کرت بدون مصرف پتاسیم (K_0) باشد؛ آنگاه:

$$۱۵ \times \text{عملکرد دانه کرت بدون مصرف پتاسیم} = \text{عرضه پتاسیم بومی}^۵$$
 (IKS) خاک (کیلوگرم پتاسیم در هکتار)

6 . Attainable Yeild
7 . Recovery Efficiency

3 . Indegenous Nitrogen Supply (INS)
4 . Indegenous Phosphorous Supply (IPS)
5 . Indegenous Potassium Supply (IKS)

نتایج و بحث

برخی از ویژگی‌های شیمیایی و فیزیکی خاک مزارع شالیزاری مورد مطالعه پیش از شروع آزمایش در جدول ۱ نشان داده شدند.

بیشتر مزارع شالیزاری مورد مطالعه دارای بافت نسبتاً سنگین تا سنگین بودند. انتظار بر این است که خاک‌های مورد مطالعه از توانایی خوب در نگهداری و عرضه عناصر غذایی برخوردار باشند. بر پایه حد بحرانی فسفر قابل استفاده خاک‌های شالیزاری، ۱۶ میلی‌گرم در کیلوگرم خاک (کریمی ۱۳۹۲) در یازده مزرعه از بیست و دو مزرعه کمبود فسفر وجود دارد. با توجه به حد بحرانی پتاسیم قابل استفاده ۱۳۰ میلی‌گرم در کیلوگرم خاک (فراهمی ۱۳۹۱) در سیزده مزرعه از بیست و دو مزرعه مطالعه شده کمبود پتاسیم وجود داشت. بر پایه حد بحرانی نیتروژن کل خاک، ۰/۲ درصد در ده مزرعه کمبود نیتروژن خاک وجود داشت. کربن آلی در ده مزرعه کمتر از حد بحرانی ۲ درصد (داتا ۱۹۸۱) بود. کربن آلی منبع اصلی عرضه نیتروژن بومی خاک است (دابرمین و ابراتور ۱۹۹۹).

نتایج تجزیه واریانس داده‌ها و مقایسه میانگین براساس آزمون چند دامنه‌ای دانکن در جدول ۲ ارائه شده است. اثر تیمار-های مختلف کودی بر ارتفاع بوته، تعداد پنجه، عملکرد شلتوک، جذب نیتروژن، فسفر و پتاسیم توسط شلتوک و همچنین جذب نیتروژن توسط کاه و عملکرد بیولوژیک در سطح احتمال ۱ درصد معنی‌دار شد، اما این تیمارها اثر معنی‌داری بر طول خوشه، عملکرد کاه و جذب فسفر و پتاسیم توسط کاه نداشتند.

راندمان بازیافت بیان می‌دارد چه مقدار از کودی که مصرف شده به وسیله محصول بازیافت و جذب شده است و با استفاده از رابطه زیر مشخص می‌شود (دابرمین و فیره‌ورست ۲۰۰۰):

کیلوگرم نیتروژن، فسفر و یا پتاسیم جذب شده در کیلوگرم نیتروژن، فسفر و یا پتاسیم مصرف شده=RE

$$RE = (U_2 - U_1) / (F_2 - F_1)$$

که در آن RE راندمان بازیافت (کیلوگرم عنصر غذایی برداشت شده به ازای هر کیلوگرم عنصر غذایی اضافه شده به خاک؛ U_2 و U_1 به ترتیب عبارت از مقدار کل عنصر غذایی برداشت شده توسط دانه و کاه از تیمارهایی که عنصر غذایی مورد نظر را دریافت کردند) و F_1 و F_2 مقدار کودهای مصرف شده در دو تیمار مختلف یاد شده است.

گام پنجم: محاسبه کود مورد نیاز در روش SSNM

کود مورد نیاز برای مدیریت تغذیه خاص مکان در هر مزرعه با استفاده از رابطه زیر می‌باشد (دابرمین و فیره‌ورست ۲۰۰۰)

$$FR = U - IS / RE$$

که در آن FR مقدار کود مورد نیاز برای تامین نیاز گیاه برای رسیدن به عملکرد مورد انتظار، U مقدار کل عنصر غذایی برداشت شده با دانه و کاه (کیلوگرم در هکتار)، IS عرضه بومی عنصر غذایی مورد نظر و RE راندمان برداشت (کیلوگرم عنصر برداشت شده به ازای هر کیلوگرم عنصر غذایی افزوده شده) است.

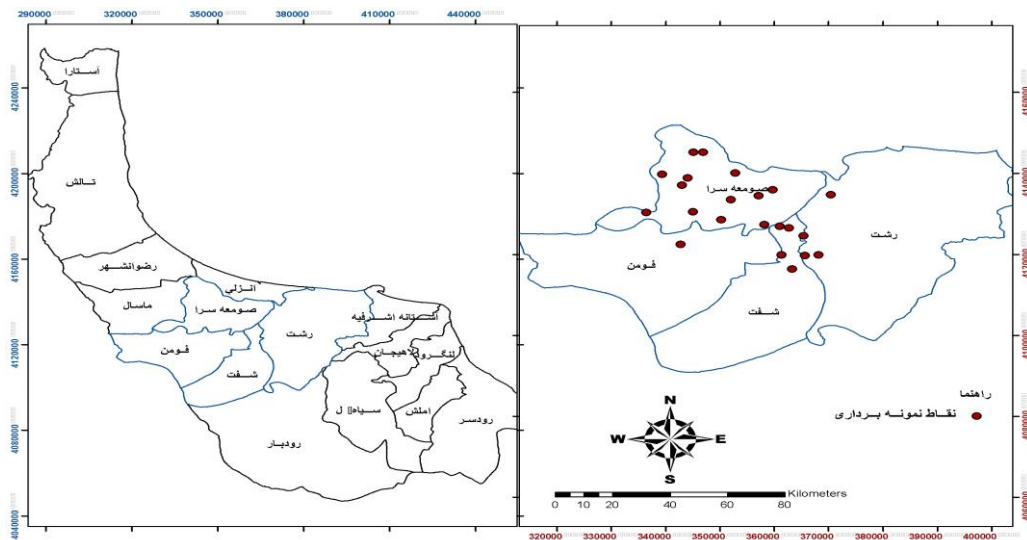
جدول ۱- برخی از ویژگی‌های فیزیکی و شیمیایی خاک شالیزارهای مورد مطالعه بر اساس مدیریت کودی خاص مکان

بافت خاک	ریس %	سیلت %	شن %	پتاسیم قابل جذب ppm	فسفر قابل جذب ppm	ازت کل (%)	کربن آلی (%)	ظرفیت تبادل کاتیونی (Cmol.kg ⁻¹)	کل اشباع اسیدیته	هدایت الکتریکی (ds.m ⁻¹)	نام خانوادگی زارع	روستا و رده‌بند
SiL	۲۰	۵۸	۲۲	۲۲/۹	۲۲/۹	-/۲۴۴	۲/۶۷	۲۲	۵/۹۵	۱/۵۰	سنگ سر- بزیمی	۱
SiCL	۳۳	۵۲	۱۶	۲۵/۲	۲۵/۲	-/۱۸۴	۱/۷۰	۲۰	۶/۶۰	۱/۲۴	رفتیگی- پور عباس	۲
L	۲۱	۴۶	۳۳	۶۱/۲	۶۱/۲	-/۱۲۱	۱/۳۰	۱۹	۶/۵۵	۱/۰۶	لاکسار- حسن پور	۳
L	۲۴	۴۸	۲۸	۴۷/۵	۴۷/۵	-/۲۰۲	۲/۲۰	۲۷	۶/۸۰	۱/۳۲	آیکتار- رضایی	۴
SiL=L	۲۳	۵۰	۲۷	۴۹/۵	۴۹/۵	-/۱۲۱	۱/۲۶	۱۹	۶/۴۲	۱/۵۰	پیشخان- عبادی	۵
SiCL	۲۵	۵۸	۷	۸۰	۸۰	-/۲۷۵	۲/۹۶	۲۵	۶/۷۷	۲/۸۲	خرام مطه- روحی	۶
SiL	۲۲	۶۶	۱۲	۹/۲	۹/۲	-/۲۰۲	۲/۲۸	۲۴	۶/۶۷	۱/۵۹	دلیوندان- صادقی	۷
SiCL=CL	۲۸	۵۲	۲۰	۲/۸	۲/۸	-/۲۲۵	۲/۶۰	۲۶	۶/۶۴	۱/۷۶	شالکه- قریانی	۸
SiC	۴۲	۴۶	۱۲	۲۰۲	۱۴/۶	-/۱۶۱	۱/۷۳	۲۰	۷/۵۵	۱/۸۵	خانی‌کنار- حسن‌زاده	۹
CL	۲۹	۵۰	۲۱	۱۴۴	۲۷/۵	-/۲۸۲	۲/۷۹	۲۴	۶/۴۵	۱/۵۰	گلسر- یوسفی	۱۰
SiC=C	۴۲	۴۰	۱۸	۱۲۰	۱۱/۰	-/۱۷۹	۱/۸۳	۲۲	۵/۷۹	۲/۰۸	ملا سرا- نصرعلی	۱۱
SiC=SiCL	۴۰	۴۸	۱۲	۱۰۲	۸/۵	-/۲۲۱	۲/۰۶	۲۹	۶/۶۰	۲/۰	برزوهندان- حسینی	۱۲
CL	۳۶	۳۷	۲۷	۱۲۰	۷/۸	-/۳۲۹	۲/۲۴	۴۰	۶/۸۹	۲/۵۶	چاده‌کنار مجلس آرا	۱۳
SiCL	۲۸	۵۱	۱۱	۱۳۹	۵۷/۸	-/۲۲۸	۲/۶۹	۳۵	۶/۶۶	۲/۰	پاتوان- ذوقی	۱۴
CL	۲۰	۴۴	۳۶	۱۷۸	۳۴/۶	-/۲۲۸	۱/۸۹	۳۳	۶/۶۴	۲/۲۴	پور بازار- زبیرات	۱۵
C	۵۴	۳۷	۹	۱۵۸	۶/۷	-/۱۷۹	۱/۹۸	۲۴	۶/۹۰	۲/۰	کهنه گوراب- فتحی	۱۶
SiCL=CL	۲۴	۴۶	۲۰	۱۲۰	۵/۵	-/۳۱۴	۲/۰۹	۴۲	۵/۶۱	۲/۱۲	تولم شهر- حسینی	۱۷
SiCL	۳۲	۵۰	۱۸	۱۲۰	۱۴/۷	-/۱۹۸	۲/۶۶	۳۳	۵/۵۵	۲/۶۶	خشته مسجد- ریلدار	۱۸
SiCL	۳۲	۴۹	۱۹	۱۲۰	۳۱/۲	-/۱۸۲	۱/۶۲	۳۱	۷/۲۴	۲/۰	زیمسار- مهدوی	۱۹
SiC	۴۲	۴۸	۱۰	۲۸۹	۲۷/۷	-/۱۶۲	۱/۷۴	۳۰	۷/۳۳	۲/۸۶	تازه آباد- ظلی زاده	۲۰
SiC=SiCL	۴۰	۴۶	۱۴	۱۹۸	۲۳/۸	-/۲۹۰	۲/۰۴	۳۵	۷/۰۱	۲/۴۰	مرکیه- صفر زاده	۲۱
C	۴۴	۲۸	۱۸	۱۳۹	۱۱/۵	-/۱۲۵	۱/۴۲	۳۰	۶/۷۹	۱/۴۴	فلکه- رضایی	۲۲

دیگر مزارع بود (جدول ۳). در مزرعه ملاسرا غلظت نیتروژن کل، فسفر و پتاسیم قابل استفاده، مزرعه دلیوندان غلظت فسفر و پتاسیم قابل جذب، فلکده غلظت نیتروژن کل و فسفر قابل استفاده و در تازه‌آباد درصد نیتروژن کل کمتر از حد بحرانی بودند (جدول ۱). هر چند غلظت این عناصر در برخی از مزارع دیگر نیز کمتر از حد بحرانی بود، اما عملکرد شلتوک گیاه برنج در این مزارع نسبت به دیگر مزارع کمتر بود (جدول ۳). به نظر می‌رسد که توانایی خاک در عرضه عناصر غذایی علاوه بر غلظت آن در خاک به رشد و عملکرد گیاه و پاسخ آن به فراهمی گیاه نیز بستگی دارد. بورش و همکاران (۲۰۱۰) با بررسی موازنه عناصر غذایی و نیازهای رویشی گیاه برنج بر این نکته تاکید کردند.

در جدول ۳ عملکرد شلتوک، عرضه نیتروژن، فسفر و پتاسیم بومی خاک و راندمان بازیافت این عناصر در ۲۲ مزرعه مورد بررسی نشان داده شده است. مقدار عملکرد شلتوک در این مزارع از حداقل ۲۳۷۰ تا حداکثر ۴۱۴۴ کیلوگرم در هکتار متغیر بود. عرضه بومی نیتروژن خاک در گلسر و عرضه فسفر و پتاسیم خاک در خانی‌کنار بیشتر از دیگر مزارع بود (جدول ۳) بیشترین درصد کربن آلی و نیتروژن کل خاک در مزرعه گلسر و در خانی‌کنار و غلظت فسفر و پتاسیم قابل جذب بالاتر از حد بحرانی قرارداد داشت (جدول ۱). علاوه بر آن عملکرد شلتوک در این دو مزرعه از دیگر مزارع بیشتر بود. عرضه بومی نیتروژن، فسفر و پتاسیم در مزارع ملاسرا، دلیوندان، فلکده و تازه‌آباد کمتر از

شکل ۱- نقاط نمونه برداری و اجرای آزمایش

جدول ۲- مقایسه میانگین صفات مورد بررسی در سطوح کودی

تیمار	ارتفاع بوته (سانتی‌متر)	تعداد پنجه	طول خوشه (سانتی‌متر)	عملکرد شلتوک (کیلوگرم در هکتار)	عملکرد کاه (کیلوگرم در هکتار)	جذب نیتروژن شلتوک (کیلوگرم در هکتار)	جذب فسفر شلتوک (کیلوگرم در هکتار)	جذب پتاسیم شلتوک (کیلوگرم در هکتار)
N ₀ P ₀ K ₀	b۱۳۵/۹	b۱۶/۵	a۲۶/۸	b۳۴۱۶/۰	a۳۳۸۲/۰	b۶۴/۸	b۲۷/۵	b۲۲/۰
NPK	a۱۴۳/۷	a۲۰/۶	a۲۶/۱	a۴۱۱۳/۰	a۳۵۵۵/۰	a۷۹/۳	a۳۳/۹	a۲۶/۸
PK	b۱۳۶/۹	b۱۷/۴	a۲۶/۳	a۴۱۴۶/۰	a۳۶۵۵/۰	a۷۹/۰	a۳۳/۹	a۲۶/۷
NK	a۱۴۲/۲	a۱۹/۴	a۲۶/۲	a۴۰۱۶/۰	a۳۴۸۸/۰	a۸۰/۶	a۳۳/۰	a۲۶/۴
NP	a۱۴۱/۷	a۲۰/۴	a۲۶/۴	a۴۰۹۰/۰	a۳۵۵۸/۰	a۷۷/۲	a۳۴/۱	a۲۶/۴
سطح معنی‌دار	**	**	ns	**	ns	**	**	**
ضریب تغییرات (%)	۴/۳۶	۱۶/۳۲	۷/۱۵	۱۲/۵۲	۱۶/۶۰	۱۴/۹۶	۱۶/۳۲	۱۳/۹۰

ادامه جدول ۲- مقایسه میانگین صفات مورد بررسی در سطوح کودی

تیمار	جذب نیتروژن کاه (کیلوگرم در هکتار)	جذب فسفر کاه (کیلوگرم در هکتار)	جذب پتاسیم کاه (کیلوگرم در هکتار)	عملکرد بیولوژیک (کیلوگرم در هکتار)
N ₀ P ₀ K ₀	b۲۴/۹	b۵/۹	a۶۸/۸	b۷۲۳۵/۰
NPK	a۲۸/۷	ab۶/۷	a۷۳/۹	a۸۱۹۴/۰
PK	ab۲۷/۸	a۶/۹	a۷۵/۸	a۸۳۳۱/۰
NK	b۲۴/۶	ab۶/۴	a۷۳/۴	a۸۰۱۸/۰
NP	ab۲۵/۵	a۶/۹	a۶۹/۳	a۸۱۷۰/۰
سطح معنی‌دار	**	ns	ns	**
ضریب تغییرات (%)	۲۵/۰۶	۲۸/۲۲	۳۰/۸۶	۱۳/۲۳

* و **، ns به ترتیب نشان‌دهنده معنی‌داری در سطح ۹ و ۱ درصد و عدم معنی‌داری می‌باشند. در هر ستون، میانگین‌های دارای حداقل یک حرف مشترک از لحاظ آماری در سطح احتمال پنج درصد بر اساس آزمون دانکن فاقد اختلاف معنی‌دار هستند.

فسفر در هکتار می‌باشد. عرضه پتاسیم بومی در بیشتر خاک‌های شالیزاری بین ۳۰ تا ۱۲۰ کیلوگرم پتاسیم در هکتار برای هر محصول در نوسان بوده و معمولاً در حدود ۶۰ تا ۹۰ کیلوگرم در هکتار بطور متوسط ۸۰ کیلوگرم پتاسیم در هکتار می‌باشد (دابرم‌ن و فیره‌ورست ۲۰۰۰).

عرضه نیتروژن بومی خاک اکثر خاک‌های شالیزاری از ۱۵ تا بیش از ۱۰۰ کیلوگرم نیتروژن در هکتار برای هر محصول نوسان دارد و مقدار ۴۰ تا ۷۰ کیلوگرم نیتروژن در هکتار بیشتر معمول است (دابرم‌ن و فیره‌ورست ۲۰۰۰). عرضه فسفر بومی در اکثر خاک‌های شالیزاری ۵ تا ۳۰ کیلوگرم فسفر در هکتار برای هر محصول بوده و معمولاً در حدود ۱۲ تا ۱۹ کیلوگرم

جدول ۳- عملکرد شلتوک، عرضه نیتروژن، فسفر و پتاسیم بومی خاک و راندمان بازیافت این عناصر در مزارع مورد بررسی براساس مدیریت کودی ویژه مکان

ردیف	روستا	کشاورز مالک	عملکرد (Kg/ha)	INS (Kg/ha)	IPS (Kg/ha)	IKS (Kg/ha)	راندمان بازیافت نیتروژن (%)	راندمان بازیافت فسفر (%)	راندمان بازیافت پتاسیم (%)
۱	سنگ سر	بزمی	۳۰۳۶	۴۸	۶/۷	۴۶	۳۶	۳۴	۳۵
۲	رفتگی	پور عباس	۳۱۲۹	۴۵	۹/۸	۴۵	۴۰	۳۶	۳۷
۳	لاکسار	حسن پور	۳۵۹۴	۴۶	۱۰	۴۵	۳۱	۳۷	۳۴
۴	آبکنار	رضایی	۴۰۸۵	۵۱/۵	۹/۳	۵۰	۳۵	۴۲	۳۷
۵	پیشخان	عبادی	۳۷۷۴	۴۷	۹/۷	۴۰/۵	۳۱	۳۶	۴۰
۶	خراط محله	روحی	۳۶۴۵	۴۵	۸/۲	۴۲	۵۱	۳۵	۳۳
۷	دلیوندان	صادقی	۲۷۴۸	۳۶	۶	۳۲	۴۹	۳۸	۴۱
۸	شالکه	قربانی	۳۵۰۷	۵۵	۹	۵۳	۳۵	۳۵	۳۸
۹	خانی کنار	حسن زاده	۴۱۴۴	۵۰	۱۲	۶۴	۳۰	۳۵	۳۸
۱۰	گلسر	یوسفی	۴۲۷۸	۵۶	۱۱	۵۴	۳۸	۳۵	۳۹
۱۱	ملا سرا	نصرتی	۲۷۱۶	۳۲	۶	۴۱	۴۴	۳۸	۳۸
۱۲	برزوهندان	حسینی	۳۳۷۸	۵۳	۷	۵۴	۴۳	۳۶	۴۸
۱۳	جاده کنار	مجلس آرا	۳۹۳۵	۴۹	۶/۹	۵۱	۴۳	۳۸	۴۲
۱۴	پاتاوان	ذوقی	۴۰۷۲	۴۸	۱۱	۵۹	۴۰	۴۲	۳۷
۱۵	پیر بازار	زبرات	۴۰۱۸	۴۸	۸	۴۵	۴۰	۳۶	۳۸
۱۶	کهنه گوراب	فتحی	۳۵۵۱	۵۰	۸	۴۳	۳۸	۳۸	۴۰
۱۷	تولم شهر	حسینی	۳۵۲۷	۵۴	۷	۶۲	۴۱	۳۵	۳۸
۱۸	خشته مسجد	دلدار	۳۷۰۲	۵۲	۷	۵۲	۳۵	۳۷	۳۸
۱۹	زیمسار	مهدوی	۳۶۲۷	۵۰	۸/۶	۵۵	۳۰	۳۷	۳۹
۲۰	تازه آباد	قلی زاده	۳۰۲۸	۳۶	۶/۹	۴۳	۴۲	۴۸	۴۹
۲۱	مرکیه	صفر زاده	۳۸۷۴	۴۶	۹	۵۴	۳۹	۴۰	۴۲
۲۲	فلکده	رضایی	۲۳۷۰	۴۲	۷	۳۲	۴۰	۳۸	۳۸

مزارع غلظت نیتروژن و ماده آلی خاک کمتر از حد بحرانی بود (جدول ۱). با توجه به آنکه عرضه بومی نیتروژن در این خاکها کم است، به نظر می‌رسد مقدار نیتروژن در نظر گرفته شده در تیمار (۶۰ کیلوگرم نیتروژن در هکتار) برای تامین نیاز رویشی گیاه برنج کم باشد و یا اینکه روش پایه مصرف کودها مناسب نباشد. آنها همچنین راندمان بازیافت فسفر را بین ۲۰ تا ۳۰ درصد بیان نموده و اعلام کردند راندمان بیشتر از ۲۵ درصد زمانی بدست می‌آید که فسفر در سطح

راندمان بازیافت کود در مزارع مورد مطالعه برای نیتروژن بین ۳۵-۵۱، برای فسفر بین ۴۸-۳۵ و برای پتاسیم در محدوده ۴۹-۳۳ درصد متغیر بود. دابرمین و فیره‌ورست (۲۰۰۰) راندمان بازیافت نیتروژن را بین ۳۰ تا ۴۰ درصد گزارش و عنوان کردند این مقدار می‌تواند از صفر تا ۹۰ درصد نوسان داشته باشد. راندمان بازیافت نیتروژن در مزارع زیمسار و خانی‌کنار (در هر دو مزرعه ۳۰ درصد)، پیشخان و لاکسار (۳۱ درصد) کمتر از دیگر روستاها بود (جدول ۳). در تمام این

خاک مصرف شود و راندمان ضعیف تر مربوط به خاکهایی می‌شود که دارای پتانسیل تثبیت فسفر زیاد بوده و فسفر بصورت کود پایه در آن مصرف شود. دابرمن و فیرهورست (۲۰۰۰) برای پتاسیم راندمان بازیافت ۴۰ تا ۶۰ درصد را گزارش و اعلام کردند که راندمان‌های بالاتر از ۵۰ درصد هنگامی بدست می‌آید که پتاسیم به صورت سرک در دو یا چند نوبت مورد استفاده قرار گیرد. کمترین راندمان بازیافت کود پتاسیم (۳۳ درصد) در مزرعه خراط محله مشاهده شد (جدول ۳). در این مزرعه با وجود آنکه غلظت پتاسیم قابل استفاده (۸۸ میلی گرم در کیلوگرم خاک) کمتر از حد بحرانی بود، برداشت گیاه از عنصر پتاسیم اضافه شده به شکل کود کم بود. به نظر می‌رسد توانایی تثبیت پتاسیم در خاک این مزرعه زیاد باشد. دابرمن و فیرهورست (۲۰۰۰) اعلام کردند راندمان‌های پایین درجایی مشاهده می‌شود که مقدار زیادی پتاسیم به عنوان کود پایه در خاک‌های با پتانسیل تثبیت زیاد پتاسیم یا خاک‌های با بافت درشت و مستعد آبشویی مصرف شود. در جدول ۴ مقادیر توصیه کودی برای رقم بومی هاشمی که براساس نتایج تحقیقات در شرایط طبیعی از نظر وضعیت کشت و خاک بدست آمده،

آورده شده است (۶۰ کیلوگرم در هکتار N، ۴۵ کیلوگرم در هکتار P_2O_5 و ۹۰ کیلوگرم در هکتار K_2O). همچنین این جدول مقادیر نیتروژن، فسفر و پتاسیم مورد نیاز را برای مزارع مورد بررسی که براساس مدیریت کودی مختص مکان استخراج شده است را نشان می‌دهد. براساس مدیریت کودی خاص مکان مصرف نیتروژن در ۶ مزرعه (۲۷ درصد) از مزارع مورد مطالعه باید بیشتر از مقدار توصیه شده و در ۱۴ مزرعه (۶۳ درصد) نیز باید کمتر از مقدار توصیه شده باشد در ۲ مزرعه مقدار توصیه شده با مقدار بدست آمده از روش مختص مکان یکسان می‌باشد. مصرف فسفر در تمامی مزارع مورد مطالعه براساس مدیریت کودی مختص مکان باید بیشتر از مقدار توصیه شده (۴۵ کیلوگرم در هکتار P_2O_5) باشد و این افزایش مصرف از محدوده ۵۲ تا ۸۵ کیلوگرم در هکتار P_2O_5 متغیر می‌باشد. براساس مدیریت کودی مختص مکان در ۱۰ مزرعه باید پتاسیم بیشتری معادل ۹۵ تا ۱۲۹ کیلوگرم در هکتار از مقدار توصیه شده مصرف شود و در ۱۲ مزرعه مقدار ۹۰ کیلوگرم پتاسیم توصیه شده زیاد بوده و برای رسیدن به عملکرد مطلوب باید پتاسیم کمتری مصرف شود.

جدول ۴- مقادیر کود توصیه شده رایج و مقادیر بدست آمده به روش خاص مکان (SSNM) برای نیتروژن، فسفر و

پتاسیم در ۲۲ مزرعه مورد بررسی

ردیف	روستا	کشاورز مالک	مقدار کود توصیه شده رایج منطقه (Kg/ha)	عملکرد شلتوک براساس کود توصیه شده رایج (Kg/ha)	مقدار کود بدست آمده بر اساس مدیریت خاص مکان (Kg/ha)	عملکرد شلتوک براساس مدیریت کودی خاص مکان (Kg/ha)
۱	سنگ سر	بزمی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۰۳۶	N ₅₅ P ₈₅ K ₁₀₀	۳۵۳۶
۲	رفتگی	پور عباس	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۱۲۹	N ₅₈ P ₅₄ K ₉₇	۳۶۲۹
۳	لاکسار	حسن پور	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۵۹۴	N ₇₁ P ₅₅ K ₁₀₆	۴۰۹۴
۴	آبکنار	رضایی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۴۰۸۵	N ₄₇ P ₅₅ K ₈₄	۴۵۸۵
۵	پیشخان	عبادی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۷۷۴	N ₆₈ P ₅₆ K ₁₀₁	۴۲۷۴
۶	خراط محله	روحی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۶۴۵	N ₄₅ P ₆₅ K ₁₁₈	۴۱۴۵
۷	دلیوندان	صادقی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۲۷۴۸	N ₆₅ P ₇₅ K ₁₂₀	۳۲۴۸
۸	شالکه	قربانی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۵۰۷	N ₃₇ P ₇₂ K ₇₃	۴۰۰۷
۹	خانی کنار	حسن زاده	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۴۱۴۴	N ₆₀ P ₆₀ K ₄₅	۴۶۴۴
۱۰	گلسر	یوسفی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۴۲۷۸	N ₃₂ P ₅₇ K ₆₉	۴۷۷۸
۱۱	ملا سرا	نصرتی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۲۷۱۶	N ₈₂ P ₇₅ K ₁₀₅	۳۲۱۶
۱۲	برزوهندان	حسینی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۳۷۸	N ₃₅ P ₇₇ K ₅₆	۳۸۷۸
۱۳	جاده کنار	مجلس آرا	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۹۳۵	N ₄₄ P ₆₇ K ₇₁	۴۴۳۵
۱۴	پاتاوان	نوقی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۴۰۷۲	N ₅₀ P ₅₂ K ₅₉	۴۵۷۲
۱۵	پیر بازار	زبرات	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۴۰۱۸	N ₅₀ P ₇₃ K ₉₅	۴۵۱۸
۱۶	کهنه گوراب	فتحی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۵۵۱	N ₄₇ P ₆₈ K ₉₅	۴۰۵۱
۱۷	تولم شهر	حسینی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۵۲۷	N ₃₄ P ₆₃ K ₅₀	۴۰۲۷
۱۸	خشته مسجد	دلدار	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۷۰۲	N ₄₅ P ₆₃ K ₇₆	۴۲۰۲
۱۹	زیمسار	مهدوی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۶۲۷	N ₆₀ P ₆₃ K ₆₇	۴۱۲۷
۲۰	تازه آباد	قلی زاده	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۰۲۸	N ₇₆ P ₇₂ K ₇₈	۳۵۲۸
۲۱	مرکیه	صفر زاده	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۳۸۷۴	N ₅₆ P ₆₀ K ₆₄	۴۳۷۴
۲۲	فلکده	رضایی	N ₆₀ P ₄₅ K ₉₀	۲۳۷۰	N ₆₅ P ₆₃ K ₁₂₉	۲۸۷۰

منابع مورد استفاده

- Buresh RJ, Pampolino MF and Witt C, 2010. Field-specific potassium and phosphorus balances and fertilizer requirement for irrigated rice-based cropping systems. *Plant Soil*, 335:35–64.
- Chu VH and Pham ST, 2007. Study on site specific nutrient management (SSNM) for high-yielding rice in the Mekong delta. *Omonrice*, 15:144-152.
- Davatgar N, Neishabouri MR and Sepaskhah AR, 2012. Delineation of site specific nutrient management zones for a paddy cultivated area based on soil fertility using fuzzy clustering. *Geoderma*, 173-174: 111–118.
- Dedata SK, 1981. Principles and practices of rice production. John Wiley and Sons.

- Dobermann A and Fairhurst T, 2000. Nutrient disorders and nutrient management. Handbook series. p. 12-83. PPI. PPIC- IRRI.
- Dobermann A and Oberthur T, 1997. Fuzzy mapping of soil fertility- a case study on irrigated rice land in the Phillipines. *Geoderma*.77: 317. 339.
- Dobermann A, Witt C, Dawe D, Abdurachman S, Gines HC, Nagarajan R, Son TT, Tan PS, Wang G H, Chien NV, Thoa VTK, Phung CV, Stalin P, Muthukrishnan P, Babu M, Simbahan GC, Adviento MAA and Bartolome V, 2003. Estimating indigenous nutrient supplies for site-specific nutrient management in irrigated rice. *Agronomy Journal*, 95: 924-935.
- Dobermann A, Witt C, Dawe D, Abulrachman S, Gines HC, Nagarajan R, Satawathanont S, Son TT, Tan PS, Waang GH, Chein NV, Thao VTK, Phung CV, Stalin P, Muthakrishman P, Ravi V, Babu M, Chatuporn S, Sookthangsa J, Sun Q, Fu R, Simbahan GC and Adviento MAA, 2002. Site-specific nutrient management for intensive rice cropping systems in Asia. *Field Crops Research*, 74: 37-66.
- Evans LT, 1980. The natural history of crop yield. *American Science*, 98:388-397.
- Fallah VM, 1999. Control plot, scientific recommendation nitrogen fertilizer without soil test. Rice Research Institute of Iran, Agricultural Research Education and Extension Organization (AREEO), Amol, Iran, No. 215.
- Far ebrahimi R, 2012. Rice response to foliar and soil application of potassium in salinity stress condition of paddy soil. M.S.Thesis Islamic Azad University, Tonekabon Branch. (In Persian).
- Jin J and Jiang C, 2002. Spatial variability of soil nutrients and site-specific nutrient management in th P. R. China. *Computers and Electronics in Agriculture*, 36: 165-172.
- Karimi M, Ardalan M, Kavooosi M and Shokri Vahed H, 2011. Determination of phosphorus critical levels in some of paddy soils in Gilan. *Journal of Water and Soil*, 25(4): 814-822. (In Persian).
- Kavooosi M, 2007. Effects of zeolite application on rice yield, nitrogen recovery, and nitrogen use efficiency. *Commun. In Soil Science and Plant Analysis*, 38 (182): 69-76.
- Kavooosi M, 2015. Response of Hashemi rice variety to N-fertilizer application in SSNM studies. Final report. Rice Research Institute of Iran, Agricultural Research Education and Extension Organization (AREEO), Rasht, Iran, No. 47222.
- Khurana HS, Singh B, Dobermann A, Phillips SB, Sidhu AS and Singh Y, 2008. Site-Specific Nutrient Management Performance in a Rice-Wheat Cropping System. *Better Crops –India*.
- Ntanson DA and Koutroubas SD, 2002. Dry matter and N accumulation and translocation for Indica and Japonica rice under Mediterranean conditions. *Field Crop Research*, 74: 93-101.
- Pampolino MF, Manguiat IJ, Ramanathan S, Gines HC, Tan PS, Chir TTN, Rajendran R and Buresh RJ, 2007. Environmental impact and economic benefits of site-specific nutrient management (SSNM) in irrigated rice systems. *Agricultural Systems*, 93:1-24.
- Witwer SH, 1980. The biology of crop productivity. The shape of things to come, PP. 413- 459. In P. S. Carlson (Ed.). Academic prss, New York.